

Мистецтво та Освіта

НАУКОВО-
МЕТОДИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

№4(82)2016
ISSN 2308-8885

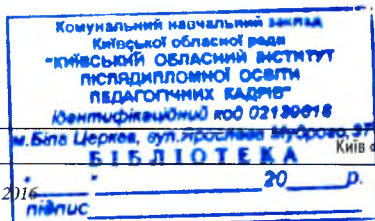
◆ ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА ◆ ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ◆

Засновники: Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України.
Журнал включено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата в галузі педагогічних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.03.2016 р., № 241).
Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 10 від 10.11.2016 р.).

Редакційна рада: Бех І.Д., Камишин В.В., Сухомлинська О.В.

Редакційна колегія: Рагозіна В.В. (голова), Комаровська О.А., Коновець С.В., Масол Л.М., Миропольська Н.Є., Шайгозова Ж.Н., Шевнюк О.Л., Школяр Л.В., Чембержі М.І.

ЗМІСТ		CONTENTS	
Султанова М.Э.	ЮНЕСКО и творческие молодежные субкультуры Казахстана: опыт взаимодействия	2	M. E. Sultanova UNESCO and creative youth subcultures of Kazakhstan: interaction experience
Локарева Г.В.	Можливості використання музикотерапії в загальноосвітніх закладах	7	H. V. Lokarjeva Possibilities for application of music therapy at comprehensive educational institutions
Кусонская Т.С.	Музыкально-певческое воспитание по методике Д. Огороднова	12	T. S. Kusonska Musical and vocal education after D. Ogorodnov system
Черкасов В.Ф.	Інтерактивні методи музичного виховання	17	V. F. Cherkasov Interactive methods of teaching music art
Власова В.Г.	Естетичне ставлення молодших школярів до навколишнього світу: методи формування	20	V. H. Vlasova Aesthetic attitude of the primary school pupils to their surrounding: build-up methods
Брюханова Г.В.	Використання інфографіки в мистецькій освіті	24	H. V. Brikanova The use of infographic in art education
Бірюков М.Ю.	Консеквентні основи створення паперових художніх композицій	28	M. I. Biriukov Consequential grounds for the creation of paper artworks
Дубровіна І.В.	Організація шкільного лялькового театру	35	I. V. Dubrovina Organization of a school puppet theatre as a component of self-educational activity of music teachers
Войцях С.А.	Граматика оберегів у обряді виражин	40	S. A. Voitsiakh Apotropaic grammar in send-off ritual
Масол Л.М.	Орієнтовний календарний план уроків мистецтва у 8-му класі (II семестр)	44	L. M. Masol Tentative calendar plan for the art lessons in the 8th form
Гайдамака О.В.	Орієнтовний календарний план уроків мистецтва у 8-му класі (II семестр)	47	O. V. Haidamaka Tentative calendar plan for the art lessons in the 8th form
Назаренко Н.В.	Орієнтовний календарний план уроків мистецтва у 8-му класі (II семестр)	50	N. V. Nazarenko Tentative calendar plan for the art lessons in the 8th form
Кондратова Л.Г.	Орієнтовний календарний план уроків мистецтва у 8-му класі (II семестр)	53	L. H. Kondratska Tentative calendar plan for the art lessons in the 8th form
Залуцький О.В.	Музична зірка Степана Сабадаша	60	O. V. Zalutskiy The music star of Stepan Sabadash
Аннотації		60, 62	Annotations

Висновки. Узагальнення запропонованих інтерактивних методів музичного навчання допоможе майбутнім учителям музичного мистецтва ефективно планувати сценарій уроку та спрямовувати навчальний процес на досягнення цілісності в опануванні творами музичного мистецтва на уроках, а також у позакласній роботі з художньо-естетичного виховання молоді. Комплексне використання інтерактивних методів музичного навчання сприятиме активізації в учнів мисленнєвої діяльності в царині музичного мистецтва, що уможливить креативний підхід до сприймання і відтворення інтонаційно-образного змісту музичних творів і явищ, які пов'язані з певними періодами в історії світової і вітчизняної музичної культури.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Большой энциклопедический словарь Д. Н. Ушакова, В. И. Даля. – Москва : 1999–2000. – 1000 с.
2. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія : навч. посіб. для студ. муз. спеціальностей. – Суми : Наука, 2004. – 210 с.
3. Музыкальная энциклопедия. – Москва : Советская энциклопедия : в 6 т. – 1981. – Т. 5. – 1056 с.
4. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. – Київ : КНУКІМ, 2006. – 188 с.
5. Осеннева М. С., Безбородова Л. А. Методика музыкального воспитания младших школьников : учеб. пособ. для студ. нач. фак. педвузов. – Москва : Издат. центр «Академия», 2001. – 368 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – Київ : Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посіб. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
8. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : навч. посіб. / Володимир Черкасов. – Київ : ВЦ «Академія», 2016 – 240 с. – (Серія «Альма-матер»).

REFERENCES

1. Ushakov, D. N., & Dal, V. I. (1999–2000). *Bolshoi Entsiklopedicheskii slovar* [Big Encyclopedic dictionary]. Moscow.
2. Mykhailychenko, O. V. (2004). *Osnovy zahalnoi ta muzychnoi pedahohiky: teoriia ta istoriia* [Foundations of general and music pedagogy: Theory and history]. Sumy: Vydavnytstvo «Nauka».
3. *Muzikalnaia entsiklopediia*: Vol. 5 [Music encyclopedia]. (1981). Moscow: Sovetskaia entsiklopediia.

4. Oleksiuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika* [Musical pedagogy]. Kyiv: KNUKIM.
5. Osenneva, M. S., & Bezborodova, L. A. (2001). *Metodika muzykalnogo vospitaniia mladshykh shkolnikov* [Methods of musical education of primary schoolchildren]. Moscow: Izdatelskii tsentr «Akademiiia».
6. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin)* [Pedagogy of art

(theory and methods of teaching of art subjects)]. Kyiv: Osvita Ukrainy.

7. Rostovskiy, O. Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity* [Theory and methods of music education]. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan.

8. Cherkasov, V. F. (2016). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity* [Theory and methods of music education]. Kyiv: VTs «Akademiiia».

Стаття надійшла до редакції 12.10.2016 р.

Статтю присвячено проблемі естетичного ставлення до навколишнього світу учнів початкової школи в процесі образотворчої діяльності. Автор пропонує групи методів, що сприяють формуванню такого ставлення в молодших школярів, для застосовування на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі. Розкрито окремі методи: комунікативна атака, доведення та переконання, долання перешкод, делегування, закріплення позитивного враження та їх прийоми; наведено приклади застосування цих методів на уроках образотворчого мистецтва з використанням завдань авторського підручника «Образотворче мистецтво» для 1–4-х класів.

Ключові слова: естетичне ставлення до навколишнього світу, молодші школярі, методи мотивації.

Від народження дитина починає пізнавати світ і виявляти своє ставлення до нього в різний спосіб: емоційно відгукується на красиве, демонструє свої почуття у творчих видах діяльності, намагається в міру своїх сил перетворювати довкілля за законами краси.

Ефективним засобом формування естетичного ставлення до навколишнього світу в молодших школярів виступає образотворче мистецтво. Дослідники А. Азархін, А. Канарський, О. Шевченко, Р. Шульга підкреслювали його роль у розвитку почуття прекрасного, формуванні естетичних смаків, здатності розуміти й цінувати твори мистецтва, пам'ятки історії та архітектури, красу й багатство рідної природи.

Проблема формування естетичного ставлення до мистецтва, природи, дійсності висвітлено в наукових працях, де досліджено різні мистецькі засоби впливу на суб'єкти педагогічного процесу – дошкільників, учнів: художня культура

(Л. Аристова), образотворче мистецтво (О. Половіна, І. Ликова), твори мистецтва української діаспори (С. Замашна), позаурочна музично-творча діяльність (А. Лебедева) та ін. Однак дана проблема потребує подальших ґрунтовних напрацювань, розробки методики застосування засобів образотворчого мистецтва. У нашому дослідженні вкормлено методи, які допомагають мотивувати учнів пізнавати навколишній світ у всіх його проявах на уроках образотворчого мистецтва (у тому числі й через вивчення художніх творів) і виявляти своє естетичне ставлення в процесі художньо-творчої діяльності, це й складає **мету статті**.

Методика формування естетичного ставлення до навколишнього світу молодших школярів засобами образотворчого мистецтва передбачає взаємодію вчителя й учнів з організації навчальних, розвивальних та виховних завдань. Результати сформованості естетичного ставлення до навколишнього світу можна класифікувати [5, с. 71]:

а) за часом їх досягнення: загальні

УДК 372.874

Власова Валерія Гаврилівна,

методист відділу методики викладання предметів художньо-естетичного циклу КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», м. Біла Церква

ЕСТЕТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ: МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ

(формування естетичного ставлення упродовж усього навчання), етапні (досягнення певного результату в коротшому періоді – початкові класи або навчальний рік), оперативні (постановка цілі конкретного виховного заходу чи сукупності виховних заходів, спрямованих на досягнення певного результату);

б) за змістом: постановка цілей щодо формування окремих складових естетичного ставлення; етапні (наприклад, позитивне ставлення до власної роботи формується через усвідомлення її цінності в процесі її виконання).

Методи, застосовувані педагогами у формуванні естетичного ставлення засобами образотворчого мистецтва, відрізняються від методів, які використовують у викладанні предметів інших циклів. У мистецькій освіті успішно вирішити низку завдань, зокрема й формування естетичного ставлення, можливо поєднанням загально-дидактичних і мистецьких методів, спрямованих на розвиток здатності до емоційного переживання, активного засвоєння мистецького досвіду, і методів, які впливають на розвиток ху-

дожніх здібностей. Серед загальних нами використовувалися методи навчання: словесні (розповідь, бесіда, пояснення); наведення прикладу; переконання; спостереження, які допомагали учням набути уявлення про естетичне в навколишньому світі; наочні (аудіовізуальні, зображувальні, ілюстративні).

З широкого спектру мистецьких методів обрано методи сприйняття, вербалізації змісту художніх творів, педагогічної візуалізації художніх вражень (Ю. Азаров, О. Отич, Г. Падалка). Ці методи зорієнтовані на досягнення глибшого розуміння учнем естетичної сутності художніх образів, характеристику їх смислового наповнення, оскільки в художніх образах відображено навколишній світ. Словесне коментування образного змісту художніх творів активізує мистецьку увагу учнів, стимулює сприймання образу, дозволяє глибше усвідомлювати естетичний зміст твору [3, с. 181].

З практичних методів, що формують у молодших школярів уміння відображати власне естетичне ставлення до навколишнього світу у творчій роботі,

нами використано ігрові й підготовчі вправи, виконання ескізів сюжетних, декоративних, орнаментальних композицій, демонстрування прийомів оволодіння різними художніми техніками. Підготовчі вправи з образотворчої діяльності, окрім естетичного ставлення, спрямовані на розвиток спостережливості, зорової пам'яті, гостроти зору, сприймання та відтворення кольорів, їх нюансів та контрастів, спритності та гнучкості руки, тактильних та кінестетичних відчуттів, зорово-рухової координації.

Окрім цього, важливим є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів [4, с. 71], що на практиці означає недопущення інтелектуальних, фізичних і моральних перевантажень, пов'язаних зі складним змістом, недоступними формами й методами навчання, що призводить до зниження мотивації, працездатності, ослаблення вольових зусиль дітей, перевтоми. Однак спрощення змісту знижує інтерес до навчання, унеможливорює формування вольових зусиль, розвиток навчальної працездатності, знижує розвивальний та виховний вплив навчання загалом. Отже, головним завданням у роботі вчителя на уроці стає домірність навчального матеріалу й захоплення учнів до навчання. Як цьому сприяти?

На думку Г. Падалки, кожен із структурних елементів уроку має включати насамперед мотиваційне забезпечення художньо-навчальної діяльності, а потім такі складові, як: актуалізація попереднього художнього досвіду діяльності, знань і умінь учнів; активізація їхньої творчої ініціативи, самостійності у вирішенні творчих проблем; вольова регуляція навчального процесу, концентрація уваги, інтенсифікація навчальної напруги; визначення завдання для самостійної роботи [3, с. 104].

Отже, значне місце у формуванні естетичного ставлення до навколишнього світу на уроках образотворчого мистецтва відіграє наявність мотивації, що досягається застосуванням низки методів на уроках, серед яких: комунікативна атака; доведення та переконання; долання перешкод; закріплення позитивного враження.

Метод комунікативної атаки.

Сутність методу полягає у скороченні педагогічних вимог, які щось забороняють, і розширенні позитивно-орієнтованих педагогічних вимог до учня; введенні на початковому етапі уроку запитань і завдань, які мобілізують аудиторію, викликають подив, ефект новизни, несподіваності; формулюванні яскравих, привабливих цілей діяльності і пошук шляхів їх досягнення.

Мета – активізувати емоційну сферу молодшого школяра, спрямувати її на формування таких структурних компонентів естетичного ставлення до навколишнього світу, як естетичні емоції, естетичні почуття, естетичне сприймання навколишнього світу.

Прийоми реалізації: ефектна цитата; незвичайна дія; розповідь казки, притчі; цікаве запитання; демонстрація особистого зацікавлення вчителя, приклад, театралізація.

Приклади застосування: створення графічної композиції («Образотворче мистецтво, 4 клас», розділ I: урок № 3, тема уроку: «Пригоди графічних технік», [1, с. 10]).

Послідовність прийомів:

1. Сприйняття репродукції офорта А. Чебикіна «Рік бика» на основі методу комунікативної атаки. Учні пропонують завдання: подумайте та опишіть словесно за допомогою запитань, якими бувають зірки. Чи любите ви дивитися на зоряне небо? Коли зоряне небо буває сумним, таємничим, веселим, добрим? Назвіть все, що вміють робити зірки, наприклад, сяяти, мерехтіти? Чи святкує зоряне небо дні народження зірок? Коли зоряне небо може прийти на допомогу людині? Чого може навчити зоряне небо людей? Якими кольорами та відтінками зоряне небо землю прикрашає?

2. Ігрові форми роботи (інсценізація, пантоміма). Робота в парі. Завдання: укладіть та розіграйте невеличкий діалог, у якому опишіть пригоди мандрівної зірочки; у русі відтворіть характер та настрої героїв. Це завдання допомагає молодшим школярам віднайти та потім відтворити у творчій роботі графічними засобами виразної лінії, контрастної світлотіні характер, настрої та рухи героїв.

3. Художньо-творча діяльність. Практичні методи навчання, наприклад, творче завдання: зобразити за допомогою крапок різного розміру композицію на тему «Зіркові таємниці».

Спосіб отримання зображення (графтографія): учень покриває аркуш паперу парафіном, потім наносить чорну гуаш та продряпує голкою чи іншим гострим предметом свою композицію.

Метод доведення та переконування.

Переконання – метод впливу, за допомогою якого звертаємося до свідомості, почуттів, життєвого досвіду дітей з метою формування свідомого ставлення до навколишнього світу. Такий вплив досягається за допомогою аргументації – це висловлення й обговорення доводів на користь пропонованого рішення або позиції з метою формування або зміни ставлення людини до даного рішення або позиції.

До структури аргументації входять теза (формулювання думки вчителя учню або навпаки), аргументи (доводи, положення, докази, які наводяться, щоб обґрунтувати власну позицію) й демонстрація (зв'язок тези й аргументу, тобто процес доведення, переконання).

Мета – активізувати довірливість уваги учнів, їх логічне мислення засобами пояснення.

Прийоми реалізації: використання аналогії та порівняння; посилення на позитивні наслідки знання; використання індукції (від конкретних прикладів до загального ствердження); підкреслення актуальності й практичності (дієвість, актуальність знань з теми в житті, можливість на практиці перевірити свої знання).

Сугестія (навіювання) досягається завдяки таким прийомам: періодичне повторення однієї думки; висування вимог до бажаної емоційної реакції слухачів (думаю, ви погодитесь зі мною, що...); інтонаційне підкреслення важливих моментів виступу; динамічність викладу матеріалу, коли не дається часу на обмірковування їх необхідності.

Приклади застосування. Створення декоративної композиції на тему «Казкова квітка Петриківки» у теплій або холодній кольоровій гамі («Обра-

зтворче мистецтво, 4 клас», розділ I: урок № 10, тема уроку: «Чарівні візерунки», [1, с. 30]).

Послідовність прийомів:

1. Запитання: Думаю, ви погодитесь зі мною, що є дива, які відбуваються тільки в світі природи – назвіть їх. (Цвітіння квітів, зорепад, захід сонця, гроза...). Подумайте, як любов до природи може допомогти представникам різних професій у їхній роботі? Назвіть все, чого природа може навчити людину? (Краси, мрійливості, доброти, щедрості, милосердя). В яку пору року природа здається вам найдивовижнішою та поясніть чому? Розгляньте репродукцію роботи М. Тимченка «Композиція з квітів», її квіти представлені у всьому блиску та багатстві кольорів. Якими кольорами автор передає радість життя?

2. Ігрова форма роботи, драматизація. Завдання: складіть словесний портрет сонця, яке сходить чи заходить, або полуденного сонця.

3. Практичні методи навчання. Художньо-творча діяльність. Творче завдання: створити декоративну композицію на тему «Казкова квітка Петриківки» в теплій або холодній кольоровій гамі.

Підтримка зацікавленості й активності молодших школярів може здійснюватися також і методами долання перешкод і делегування.

Метод долання перешкод.

Мета – активізувати розумову діяльність учнів.

Прийоми реалізації: завдання на розв'язання певних навчальних завдань, ситуацій, виконання тестів, на питання яких неможливо відповісти без узагальнення матеріалу теми; стимулювання часом (обмеженість у часі, нагорода за швидкість); удавана недовіра до слухачів (наголошується складність завдання та низька ймовірність його виконання). Такий метод доцільно застосовувати на уроках-узагальнення матеріалу теми, що передбачає перевірку, оцінювання та корекцію знань. Наприклад, на уроці: «Перевірте свої досягнення» (у курсі «Образотворче мистецтво, 4 клас», розділ I: урок узагальнення [1, с. 44]). Цей метод сприяє формуванню в молодших школярів